

Tehetség

VII. ÉVF. 99/3.

A MAGYAR TEHETSÉGGONDOZÓ TÁRSASÁG KIADVÁNYA

Tízéves a Magyar Tehetséggondozó Társaság

Köszöntöm a tízéves, a gyermekkor utáni és a serdülés előtti Magyar Tehetséggondozó Társaság tagjait, és mindenkit, aki a magyar tehetségek gondozásának ügyét szolgálja.

Az elmúlt tíz esztendőben jelentős eredmények születtek, közülük most csak a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetemen megindult posztgraduális tehetségfejlesztő pedagógusképzést emelem ki. Így hazánkban először a tehetséges gyermekekkel foglalkozni kívánók megismerhetik a kreatológia nemzetközileg elért vívmányait és a hazai tapasztalatokat.

A gyermekkor bajai után ugyanakkor bizonyára a serdülés során is nehézségekkel kell majd szembenézniük a szakembereknek. Mégis, a NAT vajúdása közepette mindenképpen meg kell teremteni az átlagtól felfelé eltérő képességű gyermekek szakszerű fejlesztésének feltételeit.

Már csak azért is, mivel a kultúrtörténet tanúsága szerint ebben a hazában Mohács óta a kivételes tehetségeknek sajnálatos módon sanyarú sors jutott. Számításaim szerint a géniuszok mintegy 90%-a (!) elveszett, pedig éppen ők emelheték volna fel e nemzetet Mohács, Világos, Trianon, a Don-kanyar súlyos vérvesztéseit követően.

Még a tehetségüket valóra váltók közül is sokaknak csak elborzasztóan rövid élet adatott. Elég néhány magyar költőgénuszra utalni, hisz Petőfi csupán 26, Csokonai 31, József Attila 32, Radnóti 35, Balassi 40, Madách 41, Ady 42 évet élt.

Micsoda értékeket vittek el magukkal a sírjukba ezek a tehetséges emberek. Hiszen egy nemzet nagyságát jórészt az határozza meg, hány géniuszt ad a világnak, és milyen megbeszülésben részesíti e különleges természeti, társadalmi tüneményeket.

Dr. Czeizel Endre

Dr. Czeizel Endre
a Magyar
Tehetséggondozó Társaság
elnöke

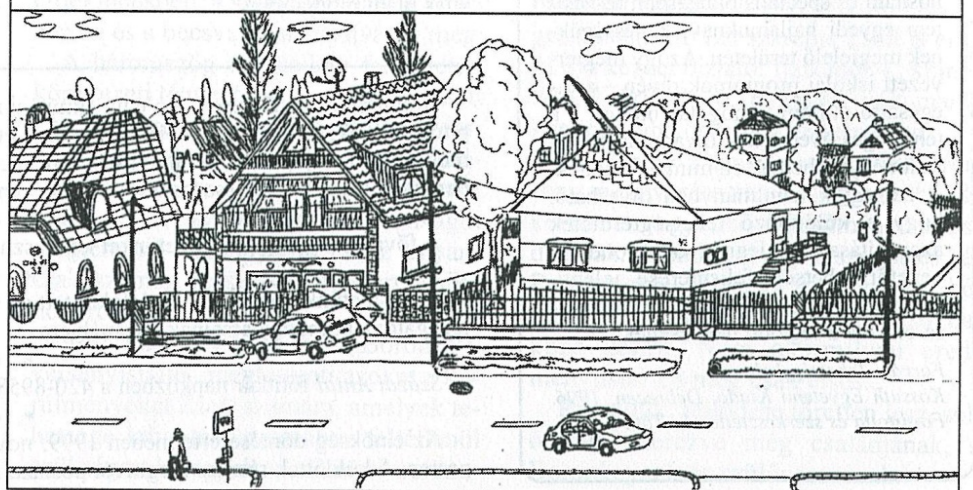
Vallom, hogy a szellemi tehetség az emberi értékvilág egyik legfontosabb és — szerencsére — kimeríthetetlennek tűnő erőforrása. Merítsünk hát belőle bátran, hogy folytonos használata révén állandóan tisztán tartsuk forrásvidékét, s így megakadályozzuk eliszapódását.

Szeretettel és élő reménységgel köszöntöm az érték hivatalos gondozóját, a 10 éves Magyar Tehetséggondozó Társaságot, s kívánom, hogy soron következő évtizedei igazolják a hozzá fűződő reménységeket.

Dr. Harsányi István

Dr. Harsányi István
a Magyar
Tehetséggondozó Társaság
alapító tagja

MÁRTON LÁSZLÓ, BUDAPEST, EÖTVÖS JÓZSEF ÁLTALÁNOS ISKOLA, 5. A

20 éve

jelent meg *Joseph S. Renzulli* professzor sokszor idézett tanulmánya, amelyben egyebek mellett kifejti, hogy a tehetséghez a feladat iránti elkötelezettség (a motiváció) és a kreativitás is hozzátartozik. Az írás nyomán megpezdült a tehetségirodalom, számos jelentős elméleti alapvetés jelent meg különböző szakmai folyóiratokban.

G. Gagne egyik munkájában (1985) megkülönböztet általános tehetséget (gifted) — ők kiváló általános intellektuális képességgel rendelkeznek; specifikus tehetséget (talented) — akik a bölcsészettudomány, az üzleti élet stb. valamilyen speciális területén sajátos érzék, hajlam vagy képesség jeleit mutatják.

Feldhusen tanulmányában (1986) a tehetség fogalmát azzal egészíti ki, hogy a tehetséghez szükség van olyan énré, amely ezeket a specifikus képességeket vagy hajlamokat felismeri és elfogadja. *Gagne* véleménye az, hogy az olyan személyiségtényezők, mint a motiváció, a feladat iránti elkötelezettség és az én valójában nem tehetségfaktorok. Véleménye szerint ezeket az általános képességek a specifikus hajlamok, illetve képességek irányába való fejlődését elősegítő katalizátoroknak kell tekinteni.

Egy USA-ban lefolytatott felmérés szerint az általános iskolákban az úgynevezett forrásközpont (tanulási műhely) modellje a legnépszerűbb, ezután a tehetségesek számára indított speciális, emelt szintű osztályok következnek.

A középiskolákban ezzel ellentétben az emelt szintű, azaz a szokásosnál magasabb követelményeket támasztó osztályok terjedtek el, míg a forrásközpontok a második helyre kerültek.

Az USA néhány államában érvényben levő rendelkezések értelmében minden iskola köteles speciális programokat biztosítani a tehetséges diákok számára. Sok helyen külön támogatást irányoznak elő az iskoláknak kimondottan azzal a céllal, hogy a tehetségesek speciális oktatásáról gondoskodni tudjanak.

Bloom (1985) kutatásai szerint a tehetségeket minél korábban kell azonosítani és speciális oktatásban részesíteni egyedi hajlamuknak, képességüknek megfelelő területen. Az így megtervezett iskolai programok révén — a kiegészítő otthoni támogatás mellett — a tehetséges gyermekek olyan magas teljesítményt érhetnek el, mint a felhőtlen.

Az egyik tanulmányban olvasható, hogy a különböző tehetségterületek azonosításakor a legnagyobb gondot a vezetői tehetség felismerése jelenti, mivel ennek az övezetnek a behatárolása okozza a legtöbb nehézséget.

Forrás: Tehetség-kalauz.

Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1996. Fordította és szerkesztette: dr. Tóth László.

KÖZOKTATÁSI SZAKÉRTŐK EGYESÜLETÉNEK ROVATA Vezeti: dr. Kronstein Gábor

Bemutatkoztunk a lágymányosi fesztiválon

A *Soros Alapítvány* június 24-én fesztivált és bemutató vásárt szervezett közoktatás-fejlesztési programjának 144 támogatott intézménye számára az ELTE új lágymányosi épületében. Az intézmények között voltak szakmai szervezetek, gyermekekkel (is) foglalkozó karitatív egyesületek, különféle pedagógiai szolgáltató intézetek, egyetemek, főiskolák, könyvtárak és kiadók. A támogatott intézmények közel fele óvoda és iskola volt.

Egyesületünk harmadszor részesült támogatásban. A *Soros Alapítvány* segítségével szervezzük meg novemberben debreceni szakmai tanácskozásunkat a szakértői munkáról, a szakmai ellenőrzésekről, a szakértőket érintő minőségbiztosítási feladatokról, s azokról a tennivalókról, amelyek a közoktatási törvény módosításából következnek. Az előadásokat kiadványban jelentetjük meg.

Egyesületünk standján a régiókat a veszprémi tagozat képviselte *Törzsök Károlyné dr. és Emmer Gáborné* részvételével. Az egyesületünk munkáját bemutató dokumentum-összeállítást 44 látogató vitte magával. Összesen mintegy hetvenen érdeklődtek munkánk iránt, zömében szakértők. Néhány esetben olyan szakmai szervezetek képviselői is, akik kapcsolatfelvételi szándékukat jelezték.

A beszélgetésekből a következő kép rajzolódott ki. Néhányan szeretnének belépni az egyesületbe, mert segítséget remélnék megbízások elnyerésére, valamint arra, hogy a piaci magánajánlatoknál olcsóbban juthatnak továbbképzési lehetőséghez. Számosan érdeklődtek a szakértői jegyzékbe való fölvétel mostani és a jogszabály-módosítás utáni módja iránt.

Beszélgetéseink kifejezték igényüket, hogy az egyesület legyen ott mint javaslattevő, illetve mint a döntés-előkészítésbe bevont fél a szakértői munka professzionalizálásának, programtéma-kidolgozásának minden lényeges szakaszában. Ez elsősorban a létrejövő Országos Közoktatási Értékelési és Vizsgaközponttal (OKÉV) kialakítandó együttműködést jelenti. Elemi erejű igény van arra, hogy a minőségbiztosítás témakörére képezzék ki a szakértőket, s e képzési programokat minél előbb és minél olcsóbban szervezzék meg. Az egyesület maga is szervezzen ilyeneket, s mozdítsa elő ilyen jellegű tantematikák hivatalos elismerését (akkreditációját), amely rendezné az e tárgyú továbbképzések helyét a szervezett tanfolyamok rendszerében.

Igény van arra is, hogy az ország legkülönbözőbb részein dolgozó szakértők tapasztalatot cseréljenek a helyi tantervek és pedagógiai programok véleményezésének tanulságairól. Hasonlóan igénylik a kölcsönös információt a szakértői munka díjazását illetően. Érdeklődtek aziránt is, hogyan érdemes ellátni a vállalkozói és/vagy közhasznú társasági formában végezhető teamszakértést. Többen észrevételezték, hogy nem egy helyen az országban az intézményvezetők nem támogatják beosztottjaikat szakértői minőségükben kifejtett munkájukban.

A fesztivál idején együttműködésre való készségüket fejezték ki az Alapítványi és Magániskolák Egyesülete, a Csongrád Megyei Pedagógiai és Közművelődési Kht., a Magyar Olvasástársaság, a Magyar Reformpedagógiai Egyesület, az Önfelkészítő Iskolák Egyesülete és az Önkormányzati Akadémia képviselői.

Gratulálunk *dr. Dékán Károly* ny. gimnáziumi igazgatóhelyettes úrnak, egyesületünk alapító tagjának, aki a nyáron töltötte be 70. életévét. A XX. századot kutató történésznek számos publikációja, irodalmi alkotása jelent meg hazai és külföldi lapokban. Az elmúlt tanévben nagy sikerű előadásorozatot tartott a Nemzetvédelmi Egyetemen.

* * *

A főváros bíróság egyesületünket közhasznú szervezatként nyilvántartásba vette.

* * *

Egyesületünk személyi javaslatokat tett az Oktatási Minisztériumnak az OKÉV regionális igazgatóinak, munkatársainak személyére.

* * *

Százdi Antal főtisztár napközben a 420-8958-as telefonszámon érhető el.

* * *

Az elnökség döntése értelmében 1999. november 27-én küldöttközgyűlést tartunk Budapesten. A küldöttek részére meghívót postázunk.

A tehetség és a siker

Ujvári István

A Köznevelés legutóbbi száma figyelemreméltó rangsort közölt.

Az OKTV-n az utolsó öt évben matematikából legeredményesebben szerepelt iskolák névsora így kezdődik:

1. Fazekas Gimnázium, Budapest,
2. Révai Gimnázium, Győr,
3. Boronkay Szakközépiskola, Vác.

A fizika OKTV rangsorában nem sokkal hátrébb

– a 8. helyen – áll a váci Boronkay György Műszaki Szakközépiskola.

Mindkét tárgy rangsorában a vert mezőnyben patinás fővárosi „versenyistálló” található.

Lapunk rovatvezetőjének alábbi írásából megismerheti az olvasó annak a titkát, hogyan törhet be egy vidéki szakközépiskola néhány év alatt a legrangosabb versenyek élmezőnyébe.

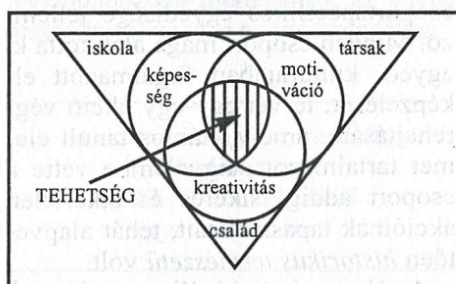
Az MTT 1999. november 6-i váci konferenciáján részt vevők pedig bizonyára még sok újat hallanak az ottani matematikai műhely titkairól.

Pszota Zsolt, a Boronkay Középiskola I. osztályos tanulója nyerte az idei Arany Dániel Országos Matematikai Tanulmányi Versenyt. Tanára, Fábíán Gábor, a Magyar Matematika Oktatásért elnevezésű plakettet és a vele járó 200 000 forintot kapta.

Az újságolvasó bizonyára nem az újabb váci diáksikeren kapja fel a fejét, hiszen az már egyre gyakoribb, hanem a szaktanári jutalom összegén, mert ez a (netto) 200 000 forint több hónapi pedagógusi fizetésnek felel meg. Változás lenne a minőségi tanári munka elismerésében? Sajnos, erről még nincs szó. A pénzjutalmat a Graphisoft Számítástechnikai Fejlesztő Rt. adta, és vállalása szerint évenként adja majd annak a 20 matematikatanárnak, akiknek tanítványai országos versenyeket nyernek.

Fábíán Gábor egyike annak a nyolc fiatal matematikatanárnak, akik a Boronkayban ezt a szaktárgyat tanítják. Nyugdíjas óraadóként közöttük élek, ismerem őket. Egytől egyig kiválók, lelkiismeretes munkát végzők. Mind különböző egyéniségek, következképpen az iskola szaktárgyi célkitűzéseit nem azonos hangsúllyal hajtják végre. Körülbelül fele-fele arányban vannak azok, akik a versenyzőkkel foglalkoznak, illetőleg azok, akik a „sima” érettségire való felkészítés és az iskola szintjéhez való felzárkóztatás kevésbé látványos, de ugyanolyan fontos munkáját végzik. Fábíán kolléga az előző csoporthoz tartozik, és már ezen a kiugró sikeren kívül is nagyszerű országos versenyeredményeket ért el tanítványival. Hasonló eredményekkel ugyan még két-három kartársa is büszkélkedhet, mégis ő a „primus inter pares”, amit kollégái is elismertek azzal, hogy titkos szavazással neki ítélték oda első ízben még tavaly a Boronkay Emlékgyűrűt.

Térjünk vissza a tanulói teljesítményre, annál is inkább, mivel ezen keresztül illusztrálható mindaz, amit a pszichológia jelenlegi állása szerint a csúcsteljesítmények létrejöttéről tudunk. Szemléletesen az alábbi ábrán látható:

A három kör a személyiségen belüli, egymásra ható fő területeket jelöli, a háromszög pedig azt a szociális mezőt, amely a tehetség kibontakozását elsődlegesen meghatározza. Pszota Zsoltnál minden együtt van, amit az ábra feltüntet: a magas fokú intellektuális képességek (a logikus gondolkodás, a figyelem, az emlékezet, az absztrakció); az ezt kiegészítő kreativitás (eredetiség, a gondolkodás rugalmassága és könnyedsége, a problémaérzékenység, az átfogalmazás képessége); a motiváció, amely az érdeklődésben, a szorgalomban, a kitartásban és a becsvágyban nyilvánul meg.

A háromszög csúcaiban feltüntetett környezeti tényezőkkel sem fukarkodott a sors. Közülük elsőnek a *családot* említem, amely az egykor szintén tanulmányi versenyző, jelenleg mérnök tanár édesapából, az érzelmi biztonságot megteremtő édesanyából és az ugyancsak számos versenysikert elért Anikó nővérből áll.

Az *iskola*, nevezetesen a „Boronkay-versenyistálló” megteremti azokat a körülményeket Zsolt számára, amelyek tehetsége kibontakoztatásához feltétlenül szükségesek: egyrészt elismeri soroza-

tos versenysikereit, másrészt a „nagy elődök” példájával mércét is állít.

Ne feledkezzünk meg a Petőfi Sándor Általános Iskoláról sem, ahol Zsolt matematikai ismereteinek alapjait megszerezte, és a Matematikai Tehetségfejlesztő Központtól sem, amelynek regionális versenyein feltűnt, s tehetségkatasztere a fejlődés töretlenségét biztosította.

A *társak* szerepe általában az egészséges rivalizálásban mutatkozik meg. E sorok írójának sok évtizedes tapasztalata volt az, hogy kiváló versenyeredmények általában ott születtek, ahol egy osztályban vagy egy kollégiumi tanulócsoportban sikerült 2-3 tanulót egymást hajtó, segítő, bíráló kis közösséggé szervezni. Nem elhanyagolható ugyanis az a sok apró fogás, ötlet, amit a versenyző a társától les el, hiszen az ilyesmi sokszor még a tanár számára is hasznos lehet. Zsolt körül ilyen kis csoport már deákvári általános iskolájában kialakult, s azok egy részével; meg újakkal létezik ez középiskolai osztályában is.

A *társak* között példaképek is lehetnek, mint a szintén boronkays, de már utolsóéves *Mihajlik Gábor*, aki nemcsak matematikában, hanem fizikában és kémiában is ért már el dobogós helyezést országos versenyen. Ezt szeretné Zsolt is elérni, s a kezdet biztató: fizikából 4., számítástechnikából 10. helyezett volt már a legrangosabb országos versenyeken.

Az Arany Dániel matematikai verseny megnyerése az idei legnagyobb, de korántsem egyetlen teljesítménye a kisdíáknak. Ezen kívül egy országos és két Pest megyei versenyt is megnyert, két országos versenyen pedig az első hat közé került. Nem akármilyen eredménylista! És még csak első...

Reméljük, fejlődése töretlen lesz, sok örömet szerezve még családjának, a Boronkaynak és szülővárosának.

Evolúciós örökségünk a csoporttudat

Dr. Csányi Vilmos

Új tudományterület van kialakulóban, talán evolúziós humán-ökológiának lehetne nevezni, amely az antropológia, a humánétológia, a pszichológia és az evolúciós tudományok segítségével megkísérli rekonstruálni azt az utat, amelyet az emberi viselkedés evolúciója bejárt attól az időtől, hogy legközelebbi rokonainktól, a csimpánzoktól elváltunk, egészen az emberi civilizáció és kultúra kialakulásának kezdetéig, vagyis körülbelül a negyvenötvenezer évvel ezelőtti időig.

Az ember a fejlett, csoportokban élő emlősökhöz tartozik, méghozzá azokhoz, amelyek nemcsak a közös védelem érdekében hoznak létre csoportot, hanem *kooperáció* is kialakul a csoport tagjai között. Az ide tartozó állatfajok esetében a kooperáció eredménye azonnali erőforrás, amely a rangsor alapján elosztható, és a szociobiológiai modellek tanúsága alapján minden állat a saját individuális genetikai érdekében társul a közös akcióhoz. A leszármazási vonalak közötti versengés itt éppén úgy megtalálható, mint a magányosan élő állatok között. A természetes szelekció tehát normálisan működik, és a kooperációért felelős gének evolúciós kialakulásának elegendő magyarázata az, hogy a kooperáció segíti az egyedi túlélést és az utódok sikeres felnevelését. Valamiféle egyedek felett álló „csoportérdek” nem létezik, mert a csoportok elég lazán szervezettek, és az egyedek időnként elhagyják csoportjaikat s másokhoz csatlakoznak.

A kooperáció következtében semmiféle maradandó dolog, ami a csoport produktumának volna tekinthető – tulajdon, tárgy vagy akár közös tanult rítus – nem jelenik meg. Minden kooperációs aktus egyszeri, és nincsen historikus jellege.

INDIVIDUÁLIS „AKCIÓTERV”

Az emberi evolúció során kialakult fejlettebb *Homo* csoportokban, amelyek már eszközöket használtak, esetleg primitív nyelvet, a kooperáció természetesen egészen más. Az emberi csoportok kooperációja a legtöbb esetben előre kigondolt, *individuális „akcióterv”* alapján történik. A résztvevők

megtervezik a kooperáció lefolyását, számba veszik az előre látható akciókat, előre elképzelik az események lefolyását, mérlegelnek esetleges kedvező vagy kedvezőtlen változatokat. A kooperációs tervben szerepek vannak, ezeket a szerepeket megvitatják, vállalás vagy a rangsor alapján kiosztják. Az alapvető különbség az állati kooperációval szemben a kooperáció alapját képező akcióterv *individualitása*, egyedisége. A kooperáló állatfajok mindegyike azonos, fajspecifikus, tehát genetikailag determinált terv alapján működik, míg az embercsoportok mindegyikére – a korai evolúciós fázistól napjainkig – a tervek csoportspecifikus egyedisége jellemző. Minden csoport maga alakította ki egyedi kultúrájában fogalmazott elképzelését, tervét egy-egy akció végrehajtására, amely számos tanult elemet tartalmazott, figyelembe vette a csoport addigi sikeres és sikertelen akcióinak tapasztalatait, tehát alapvetően *historikus természetű* volt.

A *Homo* individuális „akcióterv” olyan létező anyagi struktúra, amely a legprimitívebb formájában a résztvevő egyedek agyának memórianyomai-ban testesül meg, és működése kooperáció során figyelhető meg. Az akcióterv tehát nem eleve adott, genetikai determinációja legfeljebb a kapacitás biztosításában mutatkozik, ezt a csoport maga hozta létre, működése a csoport létezéséhez kötött, méghozzá éppen annak a csoportnak a létezéséhez, amelynek együttműködése során az akcióterv kialakult. Az individuális akciótervek kialakulása elképzelhetetlen valamiféle fejlett kommunikáció nélkül.

Minden alapunk megvan annak feltételezésére, hogy az emberi nyelv, amely teljesen különbözik az állati kommunikáció ismert formáitól, éppen azért fejlődött ki, hogy ezt az akciótervet ki lehessen alakítani. Az állati kommunikációs rendszerekre jellemző, hogy kivétel nélkül zártak. Ez azt jelenti, hogy adott rendszerben csupán véges, előre meghatározott számú és jelentésű üzenetet lehet továbbítani. Ez a szám az egyes fajoknál kb. tíz és negyven közé esik. Jel-

lemző továbbá az is, hogy az üzenet tartalma között szoros fiziológiai kapcsolat van, a jelek analóg típusúak.

Az emberi nyelv ezzel ellentétben nyitott, az üzenetek száma – könnyen bizonyíthatóan – végtelen, és a jelek absztrakt típusúak. Absztrakt, nyitott nyelv felhasználásával a környezetben zajló események sokkal hatékonyabb modellje készíthető el, mint akár a legfejlettebb állati agy modellezési technikáival.

KULTURÁLIS EVOLÚCIÓ

A nyelv segítségével a dolgok, a jelenségek, a folyamatok, az aktorok és az akciók apró elemekre bonthatók, és ezekből az elemekből flexibilis, új konstrukciókat lehet létrehozni – dolog, tér, idő, múlt és jövő, megtörtént vagy elképzelt esemény egyaránt megjeleníthető és alkalmas a kommunikációra, a csoportos kidolgozásra. Az emberi csoportok akcióterve nyelvi struktúra. Noha ez az akcióterv megosztva található a csoporttagok agyában, mégis, a nyelvvel együtt valamiféle, a csoport feletti produktumnak tekinthető. Ez azt jelenti, hogy az evolúcióban valamiféle új létezők jelentek meg, amelyeknek létezése új evolúciós folyamatokat indított el. Ezek a létezők a csoportkultúrák. Az individuális csoportkultúrák variábilisak, szaporodnak, és a szocializáció, valamint a tanulási mechanizmusok segítségével struktúrájuk lényegi elemeit képesek átörökíteni, tehát evolúciós folyamat alanyai lehetnek. Nyilvánvaló ezért, hogy a csoportkultúrák versengése és természetes szelekciója is azonnal megindult, és ezt a folyamatot nevezzük *kulturális evolúciónak*.

Az absztrakt nyelv, a konceptuális gondolkodás és a kultúra tehát egyidejűleg a terméke, eredménye és az elindítója, létrehozója is az emberi társadalomnak. A csoportszelekció hatékony mechanizmusa jellegzetes kettős viselkedéshez vezetett. Az ember a saját csoportjában az egyedi szelekciós mechanizmusok eredményeként állandó versengésben van csoporttársaival, verseng az erőforrásokért, és mint jellegzetes csoportélőlény, verseng a minél előke-

lőbb helyezését a rangsorban, mert a státus a legfontosabb erőforrás, másrészt — és ez adja a versengés kettős természetét — mint egy adott csoport tagja, verseng a többi csoporttal, és mindent megtesz a saját csoportjáért, még ha ez neki egyéni szinten kárt is okozhat. Az ember genetikai hajlandósága, hogy csoportjának érdekeit személyes érdekei fölé helyezze. Ez a késztetésünk olyan erős, hogy még mesterséges körülmények között, kísérleti helyzetben is jól kimutatható.

C SOPORTKULTÚRA

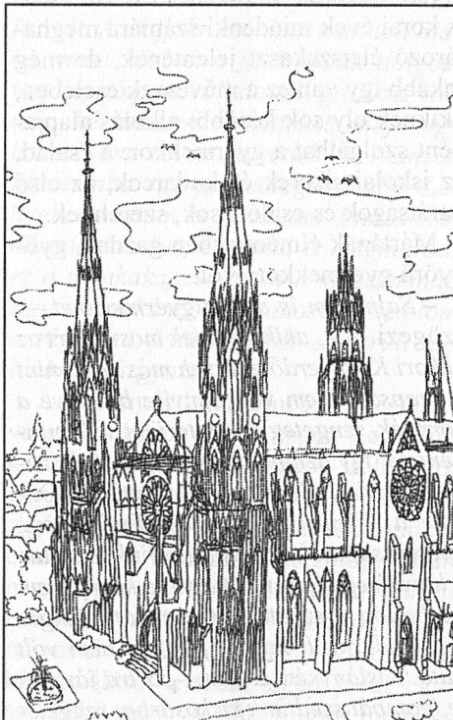
A csoportkultúra kialakulása jellegzetes változásokat hozott létre az ember individualitásán. Az egyedi individualitás, fontos tényezője az evolúciónak, és ennek neurális formája a magasabb rendű állatoknál speciális személyiségjegyeket hozott létre, amelyek a tanulási mechanizmusokon és az adott egyed élet-történetén, személyes historikumán alapszik. Minden egyed sajátos, megismételhetetlen egyedi viszonyban van a környezetével és csoportjával, és ennek alapja és oka a szinte teljes mentális izoláció. Az állati kommunikációval legfeljebb szándékot, emocionális állapotokat, ritkábban a külső környezetre vonatkozó információkat lehet közölni. Semmiféleképpen sem alkalmas az állati agy tervek, elképzelések közlésére múltbeli események vagy jövőbeli elvárások társakkal történő megosztására. Az állati agy — még a legfejlettebb is — szinte teljesen mondható izoláció állapotában van. Ami persze nem feltétlenül jelenti azt, hogy önmagában is képtelen az emlékezésre, kombinációkra, tervezésre, mentális manipulációra, sőt egyre több konkrét bizonyítékunk van, hogy ilyen képességekkel még az egyszerűbb állati elmék is rendelkeznek.

Az emberi gondolkodás fejlődése a zárt, izolált állati elme kinyílását és csoportos összekapcsolódását eredményezte. Az emberi elme a szocializáció során nyeri el azokat a mentális koncepciókat, amelyek az adott kultúrában szokásos környezetmodellek kialakításához szükségesek. Ez természetesen jelentősen korlátozza az ember individualitását és autonómiáját, mert az individualitás és az autonómia jó része a csoport szerveződési szintjén jelenik meg és fejlődik ki. Perszonális autonómia és perszonális individualitás addig a mértékig alakul ki, amelyet a csoport birtokában lévő koncepció populáció szelektív átvétele megenged. Ez természetesen nem kevés, de mindenképpen arról van szó, hogy az emberi személyiség csupán komponense egy magasabb organizáci-

ónak, tároló, felfogó, szelektáló, feldolgozó egysége egy magasabb rendű koncepció processzálási folyamatnak, amely a csoport mentális terében zajlik, és amelyet csak konvenciók miatt nem tekintünk a csoport-„lény” gondolkodásának. Az evolúció igen hosszú ideje alatt az ember viselkedése hozzáidomult a felette álló csoportkultúra vagy csoportlény létezési mechanizmusaihoz, és még csak kezdjük sejteni, hogy ez az idomulás miféle mentális korlátokat hozott létre.

A mai ember viselkedésében is jól megfigyelhetők a csoportokkal kapcsolatos tulajdonságok. Köztudott, hogy milyen könnyen hajlandók vagyunk csoportformációkban gondolkodni akár kultúráról, akár politikáról, de akár milyen köznapit tevékenységről is. A csoportterekre fogékonyak vagyunk, szeretünk csoportokhoz tartozni, a velünk azonos csoportba tartozókkal szemben elfogadók, bajtársiasak és megértők vagyunk, míg a többi csoporttal szemben ellenségesek az ellenérzések skálájának legkülönbözőbb mértékében, az enyhe rosszallástól kezdve az irtó szándékig.

*A szerző etológiai professzor,
akadémikus,
az ELTE tanszékvezető
egyetemi tanára.*

ZOMBORY BÉLA (12 ÉVES)
KESZTHELY

DR. MARTINKÓ JÓZSEF
egyetemi docens rovata

A tehetséggondozás történetéből

Somogyi József (1898—1948)

Az alkotóereje teljében elhunyt kiváló pedagógus a szegedi Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán tanított a filozófiapedagógiai tanszéken. Egész életét a nevelésnek, a tanításnak szentelte, nagy hatású iskolateremtő volt, keze alatt tudós-tanár nemzedékek nőttek fel. Filozófiai, antropológiai, pszichológiai és etikai témájú könyvei külföldön is ismertté és népszerűvé tették. Több művében foglalkozott a tehetségtémával, így a tehetség és az intuíció kapcsolatával. Véleménye szerint az intuíció (amit nagyon leegyszerűsítve alkotó képzetnek, produktív fantáziának, teremtő gondolkodásnak értelmezhetünk) fontos kelleke a tehetség megnyilvánulásának, szinte arról ismerszik fel.

Egyik, ma is modernnek és nagyon szakszerűnek ható elismert munkájában írja: „Az intuíció a nagy gondolkodó, nagy tudósok munkájára jellemző, akik már korán vagy megkésve tehetségükkel tűntek ki a többiek közül. Ismeretes az a felfogás, hogy a tudományos gondolkodáshoz annyi intuíció szükséges, mint a költői művekhez. Vagyis nem lehet megállapítani, hogy Newtonnak vagy Shakespeare-nek volt-e nagyobb alkotófantáziája. Intuíció kell magához a problémalátáshoz (pl. Newton almája), ez az út a tudományos felfedezéshez. A művész és a tudós munkája mégis nagyban eltér egymástól. Mert a művészet elsősorban szemléletes, a tudományos elsősorban fogalmi. Megegyeznek abban, hogy mindkettőt a valóság törvényei vezetik. Különböznek abban, hogy míg a tudóst kötik a tények, a művész ezt figyelmen kívül hagyhatja...”

Somogyi József kiemelkedő tudósa a magyar pedagógiának, akit az utókor méltatlanul ítelt feledésre, pedig rövid élete alatt igazán kimagaslót alkotott. Az utókorak valódi jelentőségéhez mérten kellene megismernie sokoldalú és időtálló életművét.

Somogyi József: Túlterhelés és tehetségvédelem. M.K., Bp., 1929. Das problem intuitiven Erkenntnis. Regensburg, 1931.

Közel kerülni a természethez

Látogatóban

Lacza Márta és Dékány Ágoston képzőművészeknél

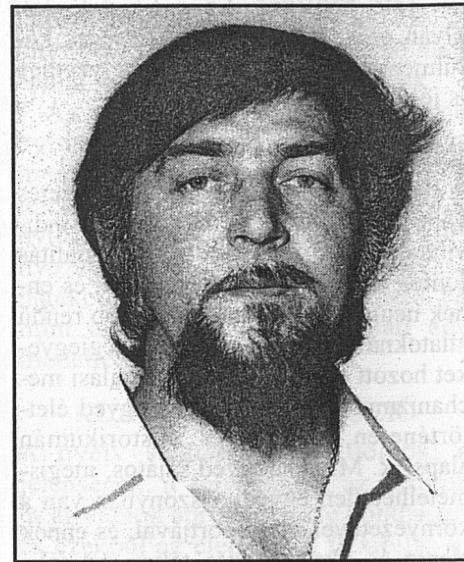
Csepel csendes királyerdei részében az egyik kis mellékutcában már távolról feltűnik egy árnyat adó hatalmas fákkal övezett kétszintes régi ház. A kert, az épület, a dús lombok már messziről sejtetik az először itt járó, a két alkotót csak kiállításokról ismerő látogatóval, hogy csakis ebben az alkotásra ösztönző környezetben lakhat az ismert festő- és grafikusművész házaspár: *Lacza Márta és Dékány Ágoston*.

A lakóhelyet és alkotótérpet jelentő csendes környezet munkásságukra is jellemző, hiszen ugyanilyen csöndben, feltűnést kerülve alkotják kivételes kvalitásról tanúskodó munkáikat immár negyedszázada. A visszhangot kerülő alkotómunka előnye, hogy segíti az elmélyülést, hátránya, hogy kevéssé kerül a széles közönség elé a művészi munka eredménye. Így van ez a grafikusművészpár esetében is, hiszen művészi jelentőségük, munkásságuk értéke sokkal nagyobb, mint szakmán kívüli ismertségük. Két szuverén személyiség, akik műveikben kiegészítik egymást.

A Munkácsy-díjas Márta művészetét a sajátos hangulat, a gondolati kreativitás, az egyéni látásmód határozza meg, amelyhez páratlan rajzkészség és kiemelkedő mesterségbeli felkészültség párosul. Festményei, grafikai sejtelmek, olykor már-már bizarrak, alakjai azonban mindig érzelmet váltanak ki a szemlélőből. Első sikereit a 70-es években az Élet és Irodalomban megjelent munkáinak köszönhetette, amelyeknek nemcsak idehaza, de külföldön is visszhangjuk volt, s amelyekre még manapság is sokan hivatkoznak.

Gusztai munkáin – ellentétben Mártáéval – ritkán látható ember, de ezek a látványos és biztos technikai tudásról tanúskodó alkotások mégis mindig az emberről szólnak. A tárgyakkal megtöltött üres táj, a csak alkotójára jellemző képi távlatok, a hangulatában egyéni, de mégis természetközeli formavilág – mind-mind az üressé vált emberi kapcsolatok megmentői.

Kiemelkedő személyiségei a mai magyar képzőművészetnek, s mivel évek óta rendszeres résztvevői egy belgiumi alkotótábornak, egyre több művük található külföldön is. Mindketten más-más stílusban alkotnak, de mégis életükben, sor-

sukban, világlátásukban és művészetükben összetartoznak. Látványos, hitet és gondolatokat ébresztő időtálló munkáik a hazai képzőművészet élvonalát jelentik.

Mindketten Csepel királyerdei részéről származnak, egymástól néhány száz méterre születtek, de gyermekként nem tudtak egymásról, s csak gimnáziumi osztálytársakként ismerkedtek meg. Gyermekkoruk az ötvenes évekre esett. A korai évek mindenki számára meghatározó életszakaszt jelentenek, de még inkább így van ez a művészek esetében, akiknek oly sok későbbi alkotás alapjaként szolgálhat a gyermekkor: a család, az iskolai sikerek és kudarcok, az első barátságok és csalódások, szerelmek.

Mártának élményekben gazdag, gyönyörű gyermekora volt.

– *Sajnálom is a mai gyermekeket – szögezi le –, akik itt élnek most, mert az akkori Királyerdő egészen más volt, mint manapság. Nem volt ennyire beépítve a környék, rengeteg füves terület volt mindenfelé, így aztán sokfelé lehetett játszani, kószálni. Könnyen elérhettük a Dunát, a Tamariska-dombot. Emlékszem, gyereksapatok alakultak, a fiúk fociztak, a lányok együtt játszottak itt a környéken. Szabadon érezhettük magunkat. Rengeteg madár volt mindenfelé, de nem volt autó. Kislányként a Duna-partra jártunk le, gombát szedtünk kiskosárba, rengeteget vihancoltunk, nevetgélünk. A reggeli táj mesebeli volt: sütött a nap, párás volt a part, gyerekek libát legeltettek a parton, lovakat pályváltak ki. Csodaszép*

volt az egész. Egész biztos, hogy ezek az élmények is meghatározták világlátásomat, mindamelllett, hogy egész kicsi koromtól már rajzolgattam.

Hasonló élményekről beszélt Gusztai is, hisz a térbeli közelség, a majdnem azonos családi körülmények, a korán kialakult hasonló érdeklődési kör folytán nem sokban különböztek mindennapjaik.

– *Ugyanazt mondhatom, mint Márta – mondja. – Mi elég szegényes körülmények között éltünk, apám pilótaként részt vett az első világháborúban, utána berepülőpilóta és szerelésvezető volt. 1956 nyarán halt meg, engem és testvérem ezután anyám és nagymamám nevelt. Itt, ezen a környéken születtem – s mint Márta, én is otthon jöttem a világra, nem a szülészeten –, itt nőttem fel, ahol most is élünk és dolgozunk.*

A család mellett az iskolának van még meghatározó jelentősége egy gyermek életében. Sokszor végtelenen eldöntheti valaki sorsát egy jó, de egy rossz tanár is. Az ötvenes évek iskolája egy mostani diák számára nehezen értelmezhető, hiszen azok az évek még a mai negyvenesek számára is idegennek, ismeretlennek, sokszor képtelennek tűnnek. Mártáról egyhamar kiderült az iskolában, hogy ragyogóan rajzol, s ezt osztálytársai is hamar felfedezték, így aztán sokszor készítette el titokban rajzaikat.

– *Most, visszaemlékezve nem mondhatom, hogy kezdeti lépéseimet meghatározó pedagógusegyéniség egyengette volna. Őszintén szólva nem vettem észre*

semmiféle módszertani jellegzetességeket a rajztanításban. Rajzoltattuk, festettük az akkor szokásos tárgyakat, vázát és egyebeket. Nem Lelkes tanárnőhöz jártam, aki művésztanár volt, férje pedig a Műegyetemen tanított, s mind az öt gyermekük valamilyen formában közel került a művészethez, rajzaimat azonban elvittük hozzá. Ő akkor adott egy jó tanácsot, amit azóta is megtartok: nem másolgatni, nem kopírozni, csak természet után rajzolni.

A természet utáni rajzolás hozta már korán magával a természet szeretetét, amely azóta sem halványult el, s amit házuk és környéke, a kert, az öreg fák is bizonyítanak. Márta számos munkáján láthatók növények, tavak, állatok, Döbrentei Kornél, a nagyszerű költő és író legutóbb megjelent mesekötetének varázslatos hangulatot árasztó Lacza-illusztrációi is mutatják, hogy ez a természetszeretet rajzaiban tovább él, és hat tovább a gyermekekben, akikben a természet szeretetét igazán eredményesen csak érzelmeiken keresztül ébreszthetjük fel, s erre a legalkalmasabbak az olyan, képzeletet gyújtogató, színpompás, látványos formavilágú illusztrációk, amelyeket Márta varázsol eléjük.

A családi hatás mindkettőjük esetében felfedezhető. Mártánál talán erőteljesebben, mivel szoba- és díszítőfestő édesapja a hagyományos mesterségbeli elvárásokat messze meghaladó tehetséggel bírt: tűhegyésre faragott ceruzái voltak, amelyekkel szépen rajzolt, sőt, szobájuk mennyezetére barokk puttókat festett. Guszti pilóta édesapjának is sok szép, hegyes ceruzája volt a műszaki rajzokhoz, amelyeket fia is nagy szorgalommal koptatott. Az iskolában András Tibor tanár úr volt a rajztanára, aki később a Pannónia Filmstúdióba került, és segítette Guszti ugyancsak tehetségesen rajzoló bátyját abban, hogy filmrajzolóként elhelyezkedhessen.

A gyermekkor első nagy állomása és egyben próbatétele a pályaválasztás. Az érdeklődés irányultságát Mártánál egy hétéves korában bekövetkezett lábtörés alaposan meghatározta. A hetekig otthoni létre kényszerülő kislány édesanyjától egy rajzmappát kapott, hogy valahogy eltöltse az időt a magányos tanulás mellett. Ekkor kapott rá igazán a rajzolásra, s lett életének meghatározó élménye az ábrázolás. Miként alakult a nyolc általános iskolát elvégzett, jól tanuló és még jobban rajzoló kamaszlány további sorsa?

– *Képzőművészeti gimnáziumba jelentkeztem, de a lapom elkallódott, így egy évig kirakatrendező gyakornokként dolgoztam, majd a következő évtől kezdtem meg tanulmányaimat a képzőművé-*

szeti gimnáziumban. Képzőművész osztályba jártam, ami semmiféle képzettséget nem adott, csak gimnáziumi végzettséget. A negyedik alkalommal vettem fel a Képzőművészeti Főiskolára. Közben, hogy ne vesztégessem el az időt, elvégeztem a kirakatrendezői szakiskolát. A főiskola rektora akkor Domanovszky volt, lényegében az ő alkotói stílusa uralkodott, amit nem volt könnyű kikerülni. Mindig igyekeztem a saját utamat járni, nem akartam kis-Domanovszky lenni, ami nem mindig sikerült konfliktusok nélkül. Festő tagozaton végeztem 1974-ben. Tanárként nem sikerült elhelyezkednem, pedig volt ajánlatom tanítóképző főiskolától, középiskolától, aztán mégis a független művész státusa maradt számomra. Nehezen indult a pályám, mert nem volt műtermem. Építettünk egy garázst, s abban dolgoztam. Tíz évre rá sikerült megépítenünk a műtermet.

Hasonlóan küzdelmesek voltak a művészválasztás éveivel Gusztinál is. Már korán párhuzamosan futott a sorsa Mártáéval, noha csak a főiskolai felvételi időszakában találtak egymásra. Őt is korán megragadta az ábrázolás varázsa: kezdetben a kiskonyha párás ablakára rajzolatott. Mártáéhoz hasonló módon az ő jelentkezési lapja is elkeveredett, így a Jedlik Ányos Gimnáziumban kezdte meg tanulmányait, s csak a második évtől járt a képzőművészeti gimnáziumba, ahol Sebestyén Ferenc lett az osztályfőnöke.

– *A főiskolára én is négyszer jelentkeztem, s csak később derült ki, hogy az elutasítás oka apám repülőtisztai múltja volt. A négy év azonban nem telt hiába, mert közben a szakmában dolgoztam: építőipari vállalatnál grafikus voltam, készítettem maketteket, majd egy ismerősöm révén felvettek a Nemzeti Múzeumba egy archeológus mellé. Leleteket mostam és rajzoltam. Ennek már harminckét éve, és azóta is megmaradt ez a munkakapcsolatom a múzeummal. Egyéb munkám mellett most is rajzolom a régészeti feltárásokból előkerült különböző tárgyakat.*

A ház emeleti műtermében a festőállvány mellett egy nem éppen Leonardo korát idéző műszaki eszköz is látható: egy modern, nagy teljesítményű számítógép, amely mindkét művész munkaeszköze is immár. A rajzolóprogram nagy segítséget nyújt elsősorban Guszti munkájához, hiszen az ásatások alkalmával előkerült használati eszközök rekonstruálását a számítógép jóval egyszerűbbé teszi. A fiókok igazi tudományos és művészi csodákat rejtjenek: a múzeum részére készített neolitikori leletekből előkerült, sokszor már foszlott, dörzsölt ábrákat varázsol színpompá-

san és hitelesen újjá Guszti, úgy, ahogy azokat egykor alkotójuk elkészítette. A több ezer éves formák, ábrák, motívumok mérethű újjáalkotása olyan biztos kezű művészt igényel, aki elméletileg is felkészült és alaposan ismeri a különböző korszakok ábrázolásművészetét.

A képzőművészet napjainkban betöltendő feladatairól szólva, mindketten azon a véleményen vannak, hogy a mai világ eltárgyasulását a művészet szépséget és gondolatiságot közvetítő szerepével ellensúlyozhatja.

– *Az embereket nem szabad becsapni – fejt ki Márta –, sem a gyermeket, sem a felnőttet. A képzőművész ösztönzése egyben művészi hitele is. Az emberek többsége hozzáértően ítéli meg a műveket, mégha olykor felszínes, de aktuálisan divatos stílusokat kedvelnek is. Az örök emberi értékeket közvetítő munkákra mindig szükség lesz, és mindig lesznek, akik fontosnak tartják a mély mondanivalót tartalmazó alkotásokat, s elutasítják a könnyed, a meglepetést kiváltani akaró, csak díszként használható munkákat. Ezért a művészetnek nagy a felelőssége napjainkban, nagyobb talán, mint bármikor volt. A felgyorsult élet, a mind több egyéni nehézség, az egyre globalizálódó válságok között jobban szüksége van a gondolkodó, szellemi és lelki elmélyülést kereső embernek arra, hogy a művészettől nyerjen megnyugvást, lelki támaszt. Ez az, amiért alkotni érdemes.*

Márta szerint a képi kultúrát a tömegek számára közvetítő televízióknak nagy a felelőssége. Az egy-egy híradásban látható elriasztó naturális képek, háborús híryanagyok elsősorban a gyermekek számára jelentenek veszélyt.

– *Az emberek mintha szegénylénék érzelmeiket – folytatja Guszti –, pedig az érzelmek természetes emberi jelenség, s akkor lenne a legnagyobb baj, ha érzelmek nélkül kellene élnünk. Úgy látom, hogy egyre inkább hiányzik a világból a szeretet. Engem érdekel az ember, s a régészet közeli munkámból is fakadóan az is, hogy mit, milyen nyomot hagynak majd maguk után a világban. Egy-egy lelet feltárásakor annyi szeretetre utaló jelet találunk. Az amulettekből, az elhelyezett díszes tárgyakból látszik, régen mennyire odafigyeltek egymásra az emberek. Ez ma már általában nem így van.*

Búcsúzáskor még elmondják: a művészet egyik feladata, hogy megállítsa az embereket ebben a szörnyű rohanásban, hogy egy kicsit a lélekkel, az érzelmeikkel is foglalkozzanak. Találjanak vissza végre egykori önmagukhoz.

Az agy évtizede: 1990–2000

Agyfejlesztés – tehetségfejlesztés

Százdi Antal

A tehetsépedagógiai az utóbbi években mind inkább felhasználja az oktatásban azokat az eredményeket, amelyek az agykutatások során születnek, s így egyre több új tanulási eljárás kimunkálása történik meg. A módszerek alapvetően a két agyfélteke működési sajátosságaira épülnek, de az egyénre jellemző tanulási stílus azonosítására is történnek kísérletek. Az agykutatásnak alapvetően két olyan területe van, amelyeknek meghatározó szerepük van a tehetséges gyermekek oktatására: az agyi lateralitás és az agy fejlődésének sajátosságai.

AGYI LATERALITÁS

Az agy bal és jobb féltekéjével összefüggő kutatások több mint 150 évre nyúlnak vissza. Először *Nigan* (1844), majd *Broca*, *Wernicke* végezte az első kutatásokat. Ma már a két félteke működése, központjainak azonosítása szinte teljessé vált. A bal féltekére jellemző működésmódok: logika, analízis, pontos jelentések (jó-rossz, igen-nem), konvergencia, tudatosság, verbalitás, absztrakció, realizmus, intellektualitás, ítélet, matematika és tudományosság, objektivitás, kritikusság.

A jobb félteke működésmódja ezzel szinte ellentétes: intuitivitás, szintetizálás, az információ sokféle módon történő feldolgozása, divergens gondolkodás, non-verbalitás, konkrétság, fantázia, érzékiség, ötletesség, művészet, zene, szubjektivitás, kritikamentesség.

Mind a két féltekének megvan a maga sajátos feldolgozási módszere: a bal agyfélteke a nyelvi működést és a sorrendiséget vezérli, míg a jobb az intuitív és a holisztikus gondolkodást. A két félteke a corpus callosumon keresztül kapcsolatban áll egymással, és ki is egészítik egymást. Az emberre a féltekei preferencia jellemző, ami egyben az alkotómunka fő akadályát is jelenti. Az agyi integrációban, a két félteke azonos határfokú működtetésében nagy lehetőségek rejlenek a tehetség kibontakoztatásában, az ismeretek elsajátításában és alkalmazásában. A sikeresség alapfeltétele a mindkét féltekében rejlő előnyök kihasználása: először a megérzésre, benyomásokra kell alapozni, majd ezt a logikus elemzésnek kell követnie.

A kutatások szerint a bal féltekei dominanciával rendelkező egyének az írásban kiadott utasításokat, a jól szervezett feladatokat részesítik előnyben, míg a jobb féltekeiek a problémát, a szituációt egészben látják és a művészi, esztétikai megközelítést preferálják, s kedvelik az interperszonális helyzeteket.

A két agyfélteke működésére építő ta-

nítási módszerek: lehetőség a holisztikus ismeretszerzésre a zene, tánc, képzőművészet, tereptanulmányok segítségével; a többféle választ megengedő és többféle értelmezést nyújtó gondolkodási lehetőség biztosítása; kutató módszerek alkalmazása.

Létezik olyan tanterv is, amely négy funkció, a megismerés, az érzélem, az érzékelés és az intuíció köré szervezi az ismeretet. Ahhoz, hogy a tehetségesek mindkét agyféltekéjüket használhassák, e négy funkció köré kell szervezni a tananyagot. Néhány fejlesztési elképzelést vázolunk a továbbiakban.

AGYFEJLŐDÉSI SZAKASZOK

Egyes – más kutatásokkal nem bizonyított – feltételezések szerint az agy nem folyamatosan, hanem meghatározott periódusokat követve fejlődik: 3-10 hónapos, illetve 2-4, 6-8, 10-12 és 14-16 éves kor között. Ezt az álláspontot elfogadó kutatók szerint az iskolának akkor kellene a holisztikus fejlesztést megszervezni, amikor az agy nyugvóponton van. Különösen kritikusnak tartják a 12-14 év közötti időszakot, amikor az agyfejlődés stagnál, s ilyenkor kellene a gyorsító programok helyett a kreativitást, a gyakorlati alkalmazást, a problémamegoldást fejlesztő gazdagítási modellt alkalmazni. A kognitív képességek fejlesztését arra a periódusra kellene alapozni, amikor az agy fejlődése meglódul, tömege nő, új neurális hálózatok alakulnak ki.

VIZUALIZÁCIÓ

Mc Kim (1972) szerint az affektív tanulást serkentésének egyik leghatékonyabb eszköze a vizualizáció – vagyis a belső képek rendszere –, amely a tudatosság fokozását és a kognitív tanulást is elősegíti. A vizualizációs élményeknek öt típusa van: emlékezeti képek, eidetikus képek, képzeleti képek, ábrándképek. Vizualizációs módszerrel fejleszthető a kreativitás, az irányított fantázia emellett segíti az elme kitisztítását, rengeteg képet hív elő, és pozitív érzésekkel jár. A problémamegoldáshoz alkalmazott vizualizációs módszer menete: a tudatos elme megtisztítása a problémától, meditáció és ellazult figyelem. A relaxált, megtisztult állapot az irányított fantázia módszerével,ingerszavak vizualizálásával is elérhető. Vizualizációval a kreativitás mellett a kreatív problémamegoldás, önbizalom-növelés is elősegíthető. A vizualizációs képesség fejlesztése mindkét agyfélteke működését elősegíti.

SZUGGESZTOPÉDIA

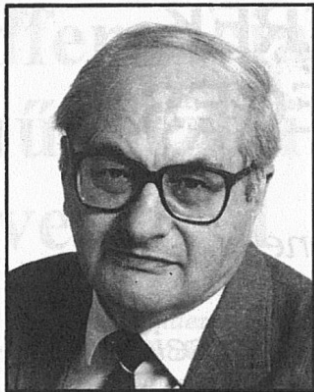
Lozanov bolgár kutató olyan tanulási módszert dolgozott ki, amellyel az agy teljes kapacitása kihasználható. Lozanov – az USA-ban két intézet is viseli nevét – szerint a szuggesztópédia az agy tudatos és tudattalan részét egyaránt bevonja a tanulásba. A tudatos szint a nyelvre épít, a tudattalan pedig a perceptuális benyomásokra. Az eljárás légzőgyakorlattal kezdődik. Egy levegővételi periódus 8 másodpercig tart, ebből 2 a belégzés, 4 a levegő-visszatartás és 2 másodperc a kilégzés. Közben barokk zene szól. Ezután a tanulók lélegztételéhez igazodó tananyag felolvasására, aminek sebessége igazodik a tanulók lélegztételéhez. Nyelvtanulás esetén a lefordított szó felolvasása 2 másodperc, az idegen szó 4, amit 2 másodperc szünet követ. Az idegen szó felolvasásakor a tanulók visszatartják lélegztetüket. Ezt a technikát az USA-ban nemcsak az iskolában alkalmazzák, hanem a vállalati tanfolyamokon is.

BIOFEEDBACK

A biofeedback a szervezetben lezajló élet-tani folyamatok érzékelhető visszajelentése. Gyógyítási célokra való felhasználása azóta folyik, mióta a kutatók felfedezték, hogyan lehet az emberi test elektromos aktivitását ellenőrizni. Ennek technikája: el kell képzelni, hogy mi történjen a testünkben, ezt többször mondogatni, majd hagyni, hogy megtörténjen. Kísérleti bizonyítékok szerint az emberi test által termelt elektromos energia munkára fogható, s bioenergiával még személyi számítógépek, jelzőlámpák, hangszórók, elektromos vasútművelek is működtethetők.

A biofeedback pedagógiai alkalmazásával többen próbálkoztak már a 70-es évektől. Így felhasználták a tanulást gátló belső tényezők megszüntetésére, a viselkedés befolyásolására, a szorongás csökkentésére, a hiperaktivitás megszüntetésére. A tehetséggondozásban a 80-as évek elején a tanulók jobb önszabályozására, pozitív énképük kialakítására alkalmazták. A tapasztalatok szerint a biofeedback-tréning segít a tehetséges gyermekeknek abban, hogy tudatosan éljék át fiziológiai állapotukat, csökkenjen szorongásuk, féltelmük, dühük, amelyek akadályozzák őket a tanulásban, valamint emellett segíti koncentrációképességüket.

Irodalom: A tehetségek tanítása. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998. Szerkesztette és fordította: dr. Tóth László.

Ollóval írtam

Az Észak-Pest Megyei Matematikai Tehetségfejlesztő Központ által rendezett évi 10 verseny közül az egyik legnépszerűbb a komplex csapatverseny, amelyet levelezési formában szervezünk, általában 20-25 csapat részvételével.

Ebben a versenyformában a matematikát a humán műveltségterülettel kapcsoljuk össze, például az 1992 és 1998 között lezajlott versenyeken a történelemmel, a tudomány-, a művészet- és a sporttörténettel együtt szerepelt a matematika a feladatokban.

Anyanyelvünk matematikai játéka

Ennek — a SZÁMON-KÉRT MÚLT névre keresztelt — versenysorozatnak néhány feladatát már olvasóink is megismerhették, a teljes versenyanyag pedig a HA DÜRER MA ÉLNE... című könyvünkben látott napvilágot.

Az elmúlt esztendőben már új témakörből választottuk feladatainkat. Az ANYANYELVÜNK MATEMATIKAI JÁTÉKAI elnevezésű verseny 6 fordulójában 25 iskolai csapat vett részt az ország minden részéből. A gyakorló általános iskoláktól (Kaposvár, Nyíregyháza) a kis községi iskoláig (például Rád, Piricse) a csapatvezető tanárok a dolgozatokat kísérő levelekben egyaránt a verseny iránti fokozott érdeklődésről számoltak be.

Ebben és néhány következő számban olvasóinknak is bemutatunk néhány érdekesebb feladatot, valamint tanulói megoldásokat.

Eszperente, aszparanta

FELADATOK

1. A magyar nyelv leggyakrabban előforduló magánhangzójával, az „e”-vel akár egy szótárat is összeállíthatunk. Elégdjünk meg most azzala móddal, hogy az 1, ..., 10 számokat ezen a nyelven fejezzük ki:

1 = egy, 2 = egyes meg egyes, 3 = kettes meg egyes, 4 = kettes meg kettes, 5 = negyven fele, negyede, 6 = negyvenkettes hetede, 7 = hetes, 8 = hetes meg egyes, 9 = hetes meg kettes, 10 = negyven negyede.

Írj fel minél több kétjegyű számot eszperente nyelven! (Csak az „e” a megengedett magánhangzó, az „é” nem!)

2. Írj fel az 1, ..., 100 számok közül minél többet aszparanta nyelven! (Könnyítésként itt az „a” és az „á” egyaránt használható.)

A „Felelet eszperente nyelven” könnyebbnek bizonyult, mint a „Válasz

aszparanta szavakkal”. (Az idézetek a váci Árpád-iskolások dolgozatából valók.) Alig maradt ki egy-egy szám eszperente megnevezése a dolgozatokból, sőt egy-egy számra 2-3 elnevezést is találtak a csapatok. Az alapszavakat ezen a nyelven jól ki lehetett fejezni. A „meg” (+), az „elveszek” (-), a „szer” (x), a „-ben” (:), a „kettes”, „hetes”, „fele”, „negyede”, „hetede” csaknem mindegyik dolgozatban előfordult.

Az aszparanta szókincs már nem volt ilyen bő, de azért az összeadást („adva”, „add”) és az osztást („harmada”, „százada”, „hatban a...”, „abban a ...”) itt is sok csapat alkalmazta.

Igazi nyelvi lelemények szép számmal akadtak. Ezekből egy csokorra való:

18 = negyvenkettes hetede kettesre emelve, s ennek fele

25 = hatvanban a hat, abban hat harmada a hatharmad hatványán

32 = (negyvenkettes hetede meg negyven negyede)-szer kettes

34 = (hatvanhat, s hatban a hármabban a hat harmada

27 = negyvenszer kettes meg egyes per kettes meg egyes

29 = (negyvenszer kettes meg hetes)ben (kettes meg egyes)

44 = marad, ha hatvanhat átadja harmadát

61 = hatvanra ráadás a hatban hat

4 = a láma állat lába száma

12 = hat pár bakancs

13 = Aradnál haltak száma

13 = nem negyven fele, mert kevesebb hetessel

24 = pazar arany karátjának száma

32 = a magyar kártya darabszáma

21 = kettes egyessel (eleje kettes)

69 = hetven egyel kevesebbje

14 = hatvanban a hat dagasztva hatál, apasztva hat harmadával.

Igen jól szórakoztam a budakeszi Széchenyi-iskolások eszperente nyelven írt kísérő levelén is:

„Kedves Mester! Kettesek, egyesek, hetesek kellemes heteket szereztek a egyes seregnék. E gyermekereg nem keseregve, nevetve ezeket remekelte; szeretne lehetlent, lenne verhetetlen! Kellemes perceket, heteket!”

Ezt kívánom én is a t. Kollégáknak!

Közoktatás Afrikában

Az afrikai államokra általában jellemző, hogy iskolarendszerük nagyon hasonlít a gyarmati időkre, s emellett rendkívül elitista. A keresztény misszionáriusok által meghonosított nyugati típusú oktatás elitet képezett, amely elsősorban a humán tudományok terén szerzett jártasságot. Kevés országban vált általánossá az alapfokú oktatás. Középfokon a diákok alig 5%-a, míg felső fokon a korosztály 1%-a tanul. (A fejlett országokban ez az arány 25-75%.) A még manapság is tapasztalható egyoldalú képzésből és a szűk réteg számára biztosított közoktatásból eredő nehézségek leküzdésére mindenekelőtt reális célokat kell kitűzni az államoknak. A célok meghatározása után választható ki a megfelelő oktatási típust, amellyel a leginkább képesek alkalmazkodni a fejlődéshez. Mivel utolsóként kapcsolódhat be Afrika a modernizációs folyamatba, lehetősége nyílik arra, hogy elkerülje a fejlődés embert és természetet károsító mellékhatásait. A közoktatás és a felsőoktatás kiterjesztésével lehet tehát esélyük az afrikai országoknak arra, hogy lassan felzárkózzanak a nyugati államokhoz.

A TEHETSÉGES GYEREK NYÁRON IS TEHETSÉGES

avagy

Egy tehetséggondozó tábor története

avagy

A tehetséggondozó pedagógus elmélkedései

A Tehetséggondozó Központ első félévi működése során – miután a szülők megtapasztalhatták hétvégi gazdagító programjaink eredményességét – egyre többször fogalmazták meg kívánságukat: szervezzünk nyári tábort gyerekeik számára.

Nyári gyerektábor... de régen volt! Visszaemlékezünk az úttörőtáborok csapatos kirándulásaira, az elengedhetetlen reggeli szobaszemlére, a „takarodóra”, a délutáni csendes pihenőre, a szabadfoglalkozásra, ami azt jelentette, hogy senki nem törődött velünk, cselenghetünk „kedvünkre”, és sok olyan programra, amelyeken az egész tábor testületileg vett részt, mindig mindent együtt kellett csinálni, eltűnt a Gyerek, csak Gyerekek voltak...

Újabb emlékek, már anyaként... Nyári gyerektábor... nemrég volt! A kislány két hét után fésületlenül jött haza, a tóban nem lehetett fürödni, mert a tanító néni allergiás volt a vízre, csendes pihenő, szobaszemle, takarodó... A gyerek este sírt magában, vagy észrevétlenül a pingpongasztalon aludt el...

És hallgatjuk a szülők egyre sürge-több kérését: csináljunk tábort nyárra a gyerekeknek, mert nem érzik jól magukat a hagyományos napközis, sport- meg nyelvi táborokban, és a vakáció alatt is tartalmilag dús programokra vágnak, olyan társakkal szeretnek együtt tevékenykedni, akik hasonló érdeklődésűek – olyan jellegű foglalkozásokat szeretnének, amelyekkel tehetséggondozó tanfolyamainkon már találkoztak.

Hát akkor vágjunk bele!

Juszt is mutassuk meg, hogy nálunk nem így lesz!

De hogyan?...

Tehetséges gyerekeknek nem is olyan könnyű megfelelő tábort csinálni, hiszen szellemi kapacitásuk kihasználása, érdeklődésük kielégítése mellett számukra is fontos, hogy lehetőségük legyen szabad közös játékra, ha kell, az egyedüllétre is, esetleg a reggeli továbbalvásra, csendes, magányos olvasásra, arra, hogy a felnőtt csak vele beszéljen

meg bizonyos problémát — a szó szoros értelmében vágnak felfedezni a körülöttük lévő világot.

A komplexen értelmezett tehetséggondozás szerint számunkra hatalmas sikerélményt jelentett látni, hogy a nehezen beilleszkedő, a közösség szabályait szinte el nem fogadó kisgyerek a szeretetteljes, elfogadó bánásmód hatására hogyan igyekezett a sajátján kívül más szempontokat is figyelembe venni. Mert bizony vannak közöttük olyanok, akik szociálisan éretlenebbek kortársaiknál, miközben intellektuálisan fejlettebbek.

Nincs három fejük, nem csodabogarak, de valahogy másképpen „működnek”, mint kortársaik.

A tábori program alapjául a napi kétszeri kötött foglalkozások szolgálnak, ahol a gyerekek szabadon választott, őket leginkább érdeklő kérdésekkel, természet tudományos, művészeti-irodalmi-történelmi témákkal foglalkoznak. Ez így nagyon komolyan hangzik, de álljon itt illusztrációként egy alsó tagozatos kisfiú leírása egyik foglalkozásorozatról.

Erdei Bence: Napórák

Első nap Juli nénivel elmentünk az erdőbe a foglalkozásra. Azt játszottuk el, hogy a Föld hogyan kering a Nap körül, és forog a tengelye körül. A Holdat is belevettük. A Föld keringett a Nap körül, és forgott a tengelye körül, a Hold keringett a Föld körül, és a tengelye körül is forgott. Másnap egy kaleidoszkópot csináltunk. Nem sikerült jól, mert nem volt elég fényes az alufólia. A harmadik nap megfigyeltük az irányokat, és napórát készítettünk. Utána titkos neveket adtunk a hónapoknak. Íme az enyéim:

*Januró — január
Farfeb — február
Marimar — március
Bolonap — április
Májascica — május
Vakánius — június*

Tábuli — július

Augrás — augusztus

Szepuli — szeptember

Oktatás — október

No hóember — november

De hát ez ember — december.

A programok közben a gyerekek megtanulnak a társakkal együttműködni, csoportos teammunkában részt venni. Gyakran kell megtapasztalniuk, hogy amíg saját osztályukban versenytárs nélkül állnak az első helyen a hierachiában, itt mások gyorsabban oldják meg a feladatot, frappánsabb, ötletesebb megoldást találnak ki, esetleg bizonyos területen náluk több ismerettel rendelkeznek.

Fontosnak tartjuk, hogy érezzék a gyerekek az egy közösséghez tartozás jó érzését, de emellett egyéniségük sajátosságai is tudjanak érvényesülni. Hogy ne negyven gyerekből legyen egy, hanem ő Kriszti, Vera, Zoli stb legyen, valakinek, valamiben egyetlen legyen a csapatból.

Ennek a törekvésünknek a megvalósulásához olyan szakmai felkészültséggel, személyiséggel rendelkező tanárok odaadó munkája volt szükséges, akik fáradságot nem kímélve, éjt napallá téve éltek a gyerekek között. Aiktól bármikor, bármit lehetett kérdezni, lehetett vitatkozni, ellentmondani, együtt nevetni, sőt! Ahol az alapelv az volt: megvalósíthatod minden ötletedet, amire képes vagy, és nem ártasz vele sem magadnak, sem másoknak.

Szabad időnkben voltak egyéni programok, kiscsoportosak és természetesen egész tábort érintő közös nagy bulik is.

Lehet, hogy ezt az írást olvasva, valaki azt gondolja: nem nagy szám! Nekünk az, mert évről évre visszatéró gyerekeinken látjuk a pozitív változást, az egymáshoz ragaszkodást, a tábor hagyományainak elfogadását, az újra találkozás örömét.

És mi, felnőttek is ezt érezzük. És nekünk ez nagy szám!

**Villő Gabriella
Gonda Judit**
táborvezetők

Konferencia a művészeti nevelésről

A művészeti nevelésről rendezett konferenciát februárban a Közoktatási Modernizációs Közalapítvány a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen.

A plenáris és a szekcióüléseken elhangzott előadások szövegét most — Riczel Etelka és Haeffler András sokoldalú szerkesztésében — izléses kiadványban jelentette meg az alapítvány.

A konferencia nyitó előadását Pokorni Zoltán oktatási miniszter, míg a zárót Dobos Krisztina kuratóriumi elnök tartotta.

A kiadvány olvasói egyebek mellett megismerkedhettek Gereben Ferenc, Bolberitz Pál, Horányi Özséb, Tomka Miklós, Gonda János, Szokolay Sándor, Honti Mária, Csöregh Éva, Gaul Emil és Kárpáti Andrea — aki tagja a Magyar Tehetséggondozó Társaság választmányának is — művészeti nevelésről vallott nézeteivel.

Nocsak...

Szemelvények az irodalmi írásbeli érettségi dolgozatokból

„Olyan erős érzést bocsájtott ki nála, amit úgy hívunk, hogy szerelem.”

* * *

„Ez a vers még ma is ugyanolyan gyönyörű, mint amikor Tóth Árpád megírta.”

* * *

„A múlt idő használata miatt kicsit lehangoló a mű.”

* * *

„Tóth Árpád gyöngé tüdeje miatt bánatos verseket költött.”

* * *

„A költőnek kevesebbet kellett volna szomorkodnia és akkor versei vidámabbak lettek volna.”

* * *

„Eleinte nagy visszhangot váltott ki és csak később vált elismert művé.”

* * *

„A költő a különböző érzékszerveket összekeveri, variálja, így különös hatást kelt az olvasóban.”

* * *

„Tóth Árpád depressziós versei durván devalválták hangulatát.”

A vizuális kultúráért

Mindenki egyetért abban, hogy a népek versenyében milyen fontos szerepe van a kiművelt emberfőnek. Tehát abban is, hogy az iskolai oktatás színvonalát tartani, sőt növelni kell. A szellemi fejlődésben, az életszemlélet gazdagításában nélkülözhetetlen és egyre fontosabb szerepet kell kapnia a vizuális kultúra tanításának.

Az iskolai oktatás színvonalának azonban elsődleges feltétele a körülmények állapota. Am az történik, hogy ahol ezek javulni kezdenének — csökken a zsúfoltság, szaktantermeket létesíthetnek — napjainkban pénzühiányra hivatkozva rögtön semmissé teszik ezeket: megszüntetve-összevonva iskolákat, zsúfoltságot okoznak a megmaradóknak, életteret, munkateret elvéve a felnövekvő nemzedéktől.

Ahogy a fizika vagy a kémia tanításához nélkülözhetetlen a jól felszerelt szaktanterm, ugyanígy a rendkívül összetett vizuális kultúra tanításához is nélkülözhetetlen a jól felszerelt, műhely- és műteremszerű munkaterem, ahol együtt és kéznél vannak a szükséges „hozzávalók”: szemléltető képek, tárgyak, modellanya-

gok, szerszámok, anyagok, folyóvíz, vetítő- és munkaeszközök stb.

Ezeket nem lehet örökké hurcolgatni. Vannak iskolák, amelyekben van „rajzterem”, és vannak iskolák, ahol nincs. A legtragikusabb azonban az, ha a kiharcolt, működő, jól felszerelt szaktanterm megszüntetik arra hivatkozva, hogy „másra kell a hely”, hogy „nincs kihasználva”; zuhanjon csak vissza a tantárgy oktatása és becsülete egy kezdetlegesebb, alsóbb szintre!

A pillanatnyi anyagi érdekek mellett semmissé válik a legfontosabb: a gyermekek érdeke! Sem a tehetséggazdálkodás, sem az általános vizuális műveltség paléozása nem lehetséges átlagos, „puszta” tantermekben. Egy tehetséggondozó szakkörön pedig — ahol rajzolni, festeni, agyagozni, faragni, makettezni egyszerre — szinte minden pillanatban „hozzávalók” szükségessé válnak.

Az Európához csatlakozás kötelező! Ezért emelek most szót a vizuális kultúra megmentése, a felnövekvő nemzedék, jövőnk érdekében!

Zombory Zoltán
rajztanár

Lapunk
megjelenéséhez
a Soros Alapítványtól
pályázati támogatást
kaptunk.

Renzulli professzor
internet címe:

University of Connecticut,
Joseph S. Renzulli direktor,

www.gifted.uconn.edu

A Magyar Tehetséggondozó
Társaság számlaszáma:
Budapest Bank, 1061 Budapest,
Király u.16.
10102086-14988802-00000008

Tagdíjak:
egyéni: 500 Ft/év
intézményi: 2500 Ft/év
szülői tagozat: 1500 Ft/év

Magyar Tehetséggondozó Társaság

Elnökség:

Budapest VI., Teréz krt. 13.

Postacím: 1394 Budapest, Pf. 398

Telefon: 322-0425/31, 24; Fax: 342-0514

Elnök: dr. Czeizel Endre

Titkárság:

4010 Debrecen, Pf. 17

Telefon: 52/316-666; fax: 52/312-336

Titkár: dr. Polonkai Mária

Tehetség

A MAGYAR TEHETSÉGGONDOZÓ TÁRSASÁG KIADVÁNYA

Megjelenik negyedévenként
az Oktatási Minisztérium támogatásával

Felelős kiadó: dr. Czeizel Endre
Felelős szerkesztő: Százdai Antal

Átutalással, postautalvánnyal előfizethető:
Tehetség szerkesztőség
Budapest Bank

10102086-14988802-01000001

Előfizetési díj: 360 Ft/év

A kéziratokat a szerkesztő címére várjuk:
1214 Budapest, Krizantém u. 2. III/9.

Telefon: 276-9660

ISSN 1216-8084

PETIT REAL Könyvkiadó
1439 Budapest, Pf. 707

Ügyvezető igazgató: Szakály Gábor
Nyomás és kötés: Lévy Nyomda Kft.
Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

Kvalitás-díj

A csepeli Kvalitás Tehetséggondozó Alapítvány kuratóriuma az 1998/99-es tanév végén is odaítélte a Kvalitás-díjat annak az általános iskolai és középiskolai tanulónak, aki a szorgalmi évben a legeredményesebben szerepelt különböző szintű – kerületi, országos, nemzetközi – tanulmányi versenyeken. A díjra több tucat pályázat érkezett, jelezve, hogy a kerületi iskolák fontosnak tartják a különböző tanulmányi versenyeken való részvételt, mint a tehetséggondozás egyik hagyományos formáját. A diákokhoz hasonlóan emléklappal, oklevéllel és 45 000 Ft-os jutalommal díjazta az alapítvány azokat az általános iskolában, illetve középiskolában tanító pedagógusokat, akik a tanévben a legeredményesebben készítettek fel diákjaikat tanulmányi versenyekre.

Kvalitás-díjban részesült általános iskolai kategóriában

Cserép Gergely, a Jedlik Ányos Gimnázium 8 évfolyamos tagozatának tanulója, *Kontra Andrásné*, a Vermes Miklós Általános Iskola tanára;

középiskolai kategóriában

Szegő Márton, a Jedlik Ányos Gimnázium tanulója, *Zsilvölgyi Márta*, a Jedlik Ányos Gimnázium tanára.

A kuratórium a csepeli önkormányzat támogatásával az idén harmadszor ítélte oda Kvalitás-ösztöndíjat a kerületi hátrányos helyzetű, tehetséges középiskolásoknak. Az egész évre járó, havi 3000 Ft-os ösztöndíjat a következő tanulók kapták:

Kasza Dénes (Apáczai Csere János Gimnázium),

Ujlaki Annamária, *Deák Sándor* (Podmaniczky Frigyes Közgazdasági Szakközépiskola),

Madershpach Krisztina (Csete Balázs Általános Iskola és Középiskola),

Kugyelka Zsolt (Nagy László Általános Iskola és Gimnázium),

Tóth Zoltán, *Nagy Cintia*, *Godán Tímea*, *Bodnár Erika* (Jedlik Ányos Gimnázium),

Pabar Gábor (Fazekas Mihály Gimnázium).

Az ünnepségen megjelent díjazottakat, szülőket és támogatókat *Kratzl Béláné* kuratóriumi elnök és *Tóth Mihály* polgármester köszöntötte. A díjakat, ösztöndíjakat a Csepelen lakó Kerényi Ferenc egyetemi docens, az ismert író és irodalomtörténész adta át, aki köszöntőjében történelmünk, irodalmi múltunk nagy alakjainak sorsát idézte.

Alkalmazott pszichológia

Ezzel a címmel új szakfolyóirat jelent meg. A Budapesti Műszaki Egyetem és a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem együttműködése alapján kiadott nivós szakmai orgánium főszerkesztője *dr. Balogh László*, a KLTE Pszichológiai Intézetének vezetője, tanszékvezető, a Magyar Tehetséggondozó Társaság választmányi tagja, a szerkesztőbizottság titkára pedig *dr. Tóth László* egyetemi oktató.

Az igényes kivitelű folyóirat első számában az alkalmazott pszichológia hazai történetéről, a tanulási stílusokról, a kedvelt és nem kedvelt tanárokról, az iskolák piacosodásáról, a pszichológiai minőségbiztosításról olvashatók tanulmányok. A tájékoztatás, közélet, recenziók rovatban a generációkról és az identitásról, az iskolai szociálpszichológia jelenségvilágáról szóló kötetek bemutatása mellett ismertetés olvasható a debreceni tehetségfejlesztő szakpedagógus-képzésről.

A szakirányú tájékozódásban nélkülözhetetlen szakfolyóirat a tervek szerint negyedévenként jelenik meg.

Évi előfizetési díja 2000 Ft. Megrendelhető: ELTE Eötvös Kiadó, 1088 Budapest, Puskin u. 11–13. Telefon/fax: 1-266-9833/3095.

HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK HÍREK

Pokorni Zoltán oktatási miniszter levelében kereste meg az önkormányzatokat, és felajánlotta, hogy közösen hozzanak létre alapot a tehetséges fiatalok támogatására. Az állam a főiskolán, egyetemen továbbtanuló hátrányos helyzetű fiatalok anyagi segítésére annyi összeget ajánl fel az önkormányzatoknak, amennyit azok az erre a célra létrehozott alapra fordítanak.

* * *

A felmérések szerint a XVII. századtól a kiemelkedő tehetségű művészek nagy része szenvedett elmebetegségben, lelki zavarban.

Ennek a tapasztalati jelenségnek több oka lehet. Az egyik az, hogy megrendült a művészek biztos megélhetésének társadalmi alapja. Amíg régen egy-egy művész – igaz sokszor megalázó körülmények között – némelyik gazdag mecénás védnöksége alatt állt, rendszeres jövedelmet biztosítva ezzel magának, addig az utóbbi évszázadokban, évtizedekben és manapság a megrendelések hiánya létbizonytalanságot hozott a művészeknek, ami mentálhigiénés állapotukat is hátrányosan befolyásolta.

Terpai Tamás, a fővárosi Fazekas Mihály Gimnázium tanulója az idén harmadszor nyert diákolimpiát matematikából. A Bukarestben megrendezett versenyen maximális pontszámmal lett első a 17 éves gimnazista, aki ötévesen már győkötet vont, az első osztályba három napig járt, mert átvették a másodikba. Később kihagyta a harmadik és a hatodik osztályt is.

A kiváló képességű diák az ELTE-n tanító *Pósa Lajos* szakkörére járt, aki a hetvenes években ugyancsak a Fazekas Mihály Gimnázium speciális matematikát tanuló osztályának diákja volt.

* * *

Tíz éve indította be az indiai kormány a *Mindenki iskolája* elnevezésű programot, amely 14 éves kortól mindenki előtt nyitva áll. Az alaptól a felső fokú szakmai képzésig folyik oktatás. Az egységes tandíj negyede a hagyományos iskolai tandíjnak. A Mindenki iskolája a más típusú iskolákra támaszkodva használja azok infrastruktúráját, de ezen túl olyan képességfejlesztő szolgáltatásokat is nyújt, amelyekre a hagyományos intézmények nem képesek.

Rejtvény

Az 1999/2. számunkban megjelent rejtvény megfejtése:

Lyka Károly

Ezer forint értékű jutalmat nyert: *Papp Rezső* váci olvasónk.

„Parancsoljon bárhová elnök úr, mit tehetségem tenni enged, akaratom elhatárolt s tiszta lévén, tenni fogok... — írta Kossuth Lajosnak a 150 évvel ezelőtt kivégzett „hősök hőse”, a szabadságharc egyik legsikeresebb és legbátrabb tábornoka, Görgey Artúr feltétlen híve.

A megfejtést szerkesztőségünk címére várjuk.